

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»

СУМБАЄВА ЛЮДМИЛА ПЕТРІВНА

УДК 351.863:[377.014:005.336]

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

21.04.02 - економічна безпека суб'єктів господарської діяльності

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2021

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі управління фінансово-економічною безпекою ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Мігус Ірина Петрівна,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
професор кафедри управління фінансово-
економічною безпекою, проректор з наукової роботи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Живко Зінаїда Богданівна,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри менеджменту

доктор економічних наук, професор
Панченко Володимир Анатолійович,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Захист відбудеться «23» вересня 2021 року о 14 годині 30 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.130.01 у Вищому навчальному закладі «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32, ауд. 237.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32, ауд. 237.

Автореферат розіслано «20» серпня 2021 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

Н.М. Літвін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Перехід України до ринкової економіки, світова глобалізація, євроінтеграційні процеси, які стали головним зовнішньополітичним пріоритетом нашої держави, вплинули на всі сфери її суспільно-політичного та економічного життя, й спонукали до проведення широкого спектру трансформаційних процесів зокрема й в системі освіти. Процес реформування охопив всі її рівні, оскільки прикінцевою метою змін є створення самодостатньої національної системи освіти, яка б, зберігаючи прогресивні традиції минулого, накопичила інноваційний потенціал для подальшого розвитку і, головне, відповідала б новим суспільним відносинам, в яких освіта розглядається як один із видів економічної діяльності.

Оскільки освіта – це одна із складових ринкової економіки України, питання забезпечення економічної безпеки освітніх суб'єктів, підвищення ефективності їх господарювання розглядається на засадах сучасної ринкової економіки. Вивчення даного питання сучасними вітчизняними дослідниками головним чином стосується діяльності закладів вищої освіти. Проблемам забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності, зокрема й закладів вищої освіти, присвячено праці таких науковців, як: В. Алькема, В. Андрієнко, С. Бреус, З. Живко, О. Захаров, С. Кавун, К. Карпова, Г. Козаченко, М. Копитко, М. Лаптев, О. Ляшенко, В. Мартинюк, С. Матюх, І. Мігус, Е. Олейников, В. Ортинський, В. Погорелов, Ю. Радзіховська, О. Романовський, Л. Снігир, І. Стеців, Г. Тюленев, В. Франчук, Л. Шемаєва, В. Шульга та інші. Проблема ж забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти, як і аналіз тенденцій їх розвитку є малодослідженою.

В умовах сучасної економіки конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг, які широко представлені як вітчизняними, так і зарубіжними закладами освіти, стає одним із важливих показників забезпечення економічної безпеки освітніх суб'єктів господарювання, тому викликає зацікавленість серед науковців. Дослідженню теми конкурентоспроможності закладів вищої освіти свої роботи присвятили Л. Безтелесна, Н. Верхоглядова, Я. Горинь, К. Кравченко, М. Кузнєцова, І. Либак, В. Пірус, Т. Постоян, Л. Прус, Г. Пурій, Н. Ушакова, І. Черненко та інші. Тема конкурентоспроможності закладів фахової передвищої освіти залишається недослідженою.

Вагомим показником конкурентоспроможності закладів освіти є місце, яке вони посідають у рейтингах, оскільки саме орієнтація на них останнім часом в Україні стає все вагомішим чинником у виборі закладу освіти здобувачами освіти (або їх батьками чи особами, які їх замінюють), які і являються головними суб'єктами, що формують попит на освітні послуги. Вивченням світової методики формування рейтингів закладів освіти займалися О. Герасимов, О. Горпинич, Д. Ільницький, С. Курбатов, В. Сахаров, І. Татарінов, А. Шостак та інші. Дослідники О. Горпинич, О. Павлова, В. Приходько, О. Цюк та інші дослідники велику увагу приділяють удосконаленню національної системи рейтингування закладів вищої освіти,

використовуючи передовий світовий досвід. Заклади фахової передвищої освіти на сьогоднішній день власного рейтингу не мають.

Значущість і актуальність наведених проблем та недостатнє їх вивчення і аналіз зумовило вибір тематики дослідження, а також визначили його мету і завдання.

Наукове завдання дисертації полягає у поглибленні теоретичних і методичних засад економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти та наданні практичних рекомендацій щодо розробки рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри управління фінансово-економічною безпекою за темою «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації 0114U006338), у межах якої проведено дослідження міжнародного досвіду рейтингування закладів освіти, а також за темою «Інноваційні механізми комплексного забезпечення економічної безпеки в умовах кризи» (номер державної реєстрації 0120U101880) у межах якої надано пропозиції щодо розробки рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає в поглибленні науково-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти.

Відповідно до мети роботи і висунутої гіпотези дослідження визначено та вирішено наступні основні *задачі*:

- визначено місце закладів фахової передвищої освіти у системі освіти України;

- досліджено теоретичні основи забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти у системі освіти;

- вивчено методики оцінювання економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти у системі освіти;

- проаналізовано вплив тенденцій розвитку закладів фахової передвищої освіти на їх економічну безпеку;

- здійснено вплив загроз на економічну безпеку закладів фахової передвищої освіти;

- оцінено вплив рейтингів закладів освіти на їх економічну безпеку: зарубіжний і вітчизняний досвід;

- досліджено концептуальний підхід до удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти;

- надано пропозиції щодо розробки рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки;

- систематизовано інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання стану економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти.

Об'єкт дослідження становить процес забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти.

Предметом дослідження є забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти шляхом використання рейтингів для виявлення та мінімізації загроз їх діяльності.

Методична основа дослідження. Для досягнення поставленої мети й виконання завдань у дисертації використано низку загальнонаукових і спеціальних методів, а саме: *історичного аналізу* – для вивчення основних етапів розвитку закладів фахової передвищої освіти (п. 1.1) та становлення економічної безпеки як науки (п. 1.2); *аналізу та синтезу* – при дослідженні понять «економічна безпека», «економічна безпека закладів освіти», «економічна безпека закладів фахової передвищої освіти» (пп. 1.1-1.3); *спостереження та узагальнення* – при визначенні місця закладів фахової передвищої освіти у системі освіти України (п. 1.1.); встановленні основ забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти у системі освіти (п. 1.2); *причинно-наслідковий* – при аналізі впливу тенденцій розвитку закладів фахової передвищої освіти на їх економічну безпеку (п. 2.1); *порівняння та упорядкування* – при дослідженні методик оцінювання економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти у системі освіти (п. 1.3); при ідентифікації загроз економічній безпеці закладів фахової передвищої освіти (п. 2.2); *графічні методи* – при встановленні впливу рейтингів закладів освіти на їх економічну безпеку з погляду вітчизняного та зарубіжного досвіду (п. 2.3); *методи системно-структурного аналізу* – при розробці концептуального підходу до удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти (п. 3.1); при наданні рекомендацій щодо систематизації інформаційно-аналітичного забезпечення оцінювання стану економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти (п. 3.3); при наданні пропозицій щодо удосконалення методики оцінювання економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти (п. 3.2); *метод наукового узагальнення* – при формуванні висновків дослідження.

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, законодавчі та нормативні акти, розпорядження Верховної ради України, Президента України, Міністерства освіти і науки, офіційні дані Державної служби статистики, статистичні бюлетні, довідники та інформаційні видання, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в поглибленні теоретико-методичних положень щодо вдосконалення забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти шляхом розробки рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки. Основними результатами, що відображають наукову новизну дисертаційної роботи, є такі:

вперше:

- розроблено методичний підхід до розрахунку рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки, який дає можливість на основі інтегрального показника, ґрунтуючись на інформації, отриманій з відкритих джерел та представленої адміністрацією таких закладів,

оцінити відповідність діяльності встановленим законодавством нормативам, потребам ринку праці та очікуванням споживачів освітніх послуг;

удосконалено:

- класифікацію функціональних складових системи економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти, яка, крім загальновідомих (інтелектуальна, фінансова, нормативно-правова, інформаційна, технологічна, технічна) включає також академічну безпеку, під якою запропоновано розуміти відповідність діяльності закладу фахової передвищої освіти акредитаційним вимогам, в тому числі академічній свободі та доброчесності;

- комплексний підхід до оцінювання впливу зовнішніх та внутрішніх загроз на діяльність закладів фахової передвищої освіти шляхом проведення опитування чотирьох категорій респондентів: здобувачі освіти, їх батьки, працівники та роботодавці, результати якого, на відміну від аналогічних, дозволили виявити рівень обізнаності щодо існуючих рейтингів закладів освіти, зацікавленості у створенні рейтингу досліджуваних закладів та визначити критерії, на основі яких може здійснюватись ідентифікація загроз їх діяльності;

- науково-методичний підхід до оцінювання економічної безпеки закладів освіти, який, на відміну від існуючих, включає три напрями: оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання, оцінювання якості освітніх послуг, оцінювання впливу державного регулювання на економічну безпеку закладів освіти, що сприятиме ідентифікації загроз їх діяльності та розробці заходів щодо їх нейтралізації;

- класифікацію методичних підходів до оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності шляхом доповнення уже існуючих: за економічним змістом (традиційні і нетрадиційні), за кваліфікаційними ознаками (за експертними оцінками - індикаторний, ресурсно-функціональний, на основі теорії економічних ризиків) і за формалізованими розрахунками та окремими складовими - ресурсно-функціональний, програмно-цільовий);

дістали подальший розвиток:

- змістова складова основних категорій: «економічна безпека», «економічна безпека закладів освіти», «економічна безпека закладу фахової передвищої освіти», а також запропоновано авторські поняття «академічна безпека» та «забезпечення економічної безпеки закладу фахової передвищої освіти», що, на відміну від інших, забезпечує системний підхід до розробки концептуального підходу до забезпечення економічної безпеки закладу фахової передвищої освіти;

- систематизація джерел інформації для інформаційно-аналітичного забезпечення розрахунку рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки, шляхом їх поділу на відкриті (інформація знаходиться у відкритому доступі) та закриті (інформація надається адміністрацією), що дозволить зменшити загрозу віднесення закладу фахової передвищої освіти до невідповідної групи;

- науково-методичний підхід до встановлення тенденцій розвитку закладів фахової передвищої освіти та факторів, які на них впливають, що, на відміну від відомих у науці, дало змогу їх систематизувати, описати основні їх наслідки

та врахувати при виборі показників для розрахунку рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки;

- порівняльний аналіз методичних підходів до розрахунку основних міжнародних рейтингів закладів освіти, результати якого були використані для обґрунтування вибору показників для розрахунку рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки.

Практичне значення отриманих результатів. Основні наукові положення, висновки та рекомендації наукового дослідження, які доведені до рівня методичних та практичних розробок, можуть бути використані при забезпеченні економічної безпеки закладу фахової передвищої освіти.

Науково-практичні результати щодо забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти мають науково-практичне значення та отримали підтримку Міністерства освіти і науки України як доцільний та правильний елемент забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти та забезпечення якості фахової передвищої освіти (довідка № 2/152-21 від 18.06.2021 р.).

Актуальність досліджуваної теми щодо розробки та створення рейтингу закладів фахової передвищої освіти, який може стати ефективним інструментом у забезпеченні економічної безпеки закладів освіти зазначеної ланки, та зацікавленість у впровадженні даної методики підтверджені результатами досліджень, проведених у Маріупольському коледжі Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (довідка № 155 від 18.06.2021 р.), Київському фаховому коледжі прикладних наук (довідка № 207 від 17.06.2021 р.), Коледжі радіоелектроніки (довідка № 94 від 18.06.2021 р.), Чернівецькому транспортному коледжі (довідка № 198 від 18.06.2021 р.).

Основні положення дисертаційного дослідження були впроваджені в навчальний процес на кафедрі управління фінансово-економічною безпекою Навчально-наукового інституту менеджменту безпеки Університету «КРОК» з підготовки магістрів за спеціальністю 073 «Менеджмент», освітня програма «Управління фінансово-економічною безпекою» при вивченні навчальних дисциплін «Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки» та «Організація та управління інформаційно-аналітичним забезпеченням безпеки підприємства» (довідка № 18-1/13 від 17.05.2021 р.).

Особистий внесок здобувача. Теоретичне обґрунтування, практичні розробки, висновки та рекомендації щодо забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти, які містяться в роботі, одержані автором самостійно. Основні наукові положення, аналітичні висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати наукового дослідження, викладені в дисертації, обговорено і схвалено на засіданнях кафедр, під час роботи 3 конференцій різного рівня, зокрема: міжнародній конференції «Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку» (Київ, 21-22 листопада 2019 р.), науковій конференції «Сучасний менеджмент організації:

витоки, реалії та перспективи розвитку» (Київ, 23-24 квітня 2021 р.), International conference on academic integrity in public administration and educational institutions-2021 (Estonia, May 28, 2021).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 7 наукових праць, з них 3 – наукові статті у фахових виданнях включених до міжнародних наукометричних баз та 1 стаття у закордонному виданні. Загальний обсяг публікацій 2,85 др. арк., з яких всі належать особисто автору.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та додатків. Повний обсяг роботи становить 251 сторінку. Робота містить 30 таблиць, 58 рисунків, 8 додатків на 26 сторінках, список використаних джерел із 237 найменувань на 24 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, доведено наукову новизну, описано практичне застосування отриманих результатів, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано мету та основні завдання дисертації, продемонстровано зв'язок роботи з науковими темами і планами.

У **розділі 1 «Теоретичні засади забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти»** на основі критичного аналізу наукових джерел досліджено місце закладів фахової передвищої освіти у системі освіти України, теоретичні основи забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти у системі освіти, а також методика оцінювання економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти у системі освіти.

Проведено історичний аналіз системи професійної освіти України, починаючи з початку ХХ століття по сьогодні, що дозволило з'ясувати місце фахової передвищої освіти у системі освіти України. Систематизовано основні елементи функціонування системи фахової передвищої освіти в Україні, до яких віднесено суб'єкти (види, статуси та структура), джерела фінансування їх діяльності, зовнішньоекономічна діяльність та нагляд (контроль) у сфері фахової передвищої освіти. Встановлено особливості функціонування коледжів в деяких країнах Європейського Союзу та США, що дозволило встановити необхідність запровадження незалежного оцінювання діяльності закладів фахової передвищої освіти.

На основі критичного аналізу наукових праць узагальнено основні віхи еволюції змісту поняття «економічна безпека» від «захисту комерційної таємниці» до «протидії загрозам» з боку внутрішнього та зовнішнього середовищ. Систематизовано основні підходи до визначення поняття «економічна безпека»: гармонізація інтересів, стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, ефективне використання ресурсів, наявність конкурентних переваг, захист комерційної таємниці. Запропоновано авторське тлумачення поняття «економічна безпека» як комплекс заходів щодо протидії впливу зовнішніх та внутрішніх загроз задля інноваційного розвитку.

Вивчено особливості економічної безпеки закладів освіти, що дозволило виокремити основні підходи до трактування поняття «економічна безпека закладів освіти»: стабільність та розвиток, економічна захищеність, стійкість до

зовнішніх та внутрішніх змін, перспективність та ресурсність. Запропоновано авторське поняття «економічна безпека закладів освіти», під яким пропонується розуміти економічну захищеність закладу освіти та інтересів учасників освітнього процесу від зовнішніх і внутрішніх загроз задля виконання своєї місії та інноваційного розвитку.

Встановлено взаємозв'язок між економічною безпекою закладів фахової передвищої освіти та економічною безпекою закладів освіти та зацентровано увагу на відсутності наукових досліджень щодо першої. У зв'язку з цим запропоновано під поняттям «економічна безпека закладу фахової передвищої освіти» розуміти стан економічної захищеності закладу фахової передвищої освіти від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз в процесі надання освітніх послуг.

Систематизовано принципи забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти, до яких віднесено: верховенство закону під час забезпечення економічної безпеки; додержання балансу економічних інтересів та взаємної відповідальності осіб, суспільства та держави; своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів; пріоритет договірних заходів у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру; інтеграція національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою.

Узагальнено основні функціональні складові забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти, до яких віднесено: інтелектуальна, фінансова, нормативно-правова, інформаційна, технологічна, технічна та академічна. Запропоновано під поняття «академічна безпека» розуміти відповідність діяльності закладу фахової передвищої освіти акредитаційним вимогам, в тому числі академічній свободі та доброчесності.

Вивчення наукових праць з питань оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності, в тому числі й закладів освіти, дозволило узагальнити три напрями такого оцінювання: оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання, оцінювання якості освітніх послуг, оцінювання впливу державного регулювання на економічну безпеку закладів освіти.

На основі вивчення методичних підходів до оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності запропоновано їх систематизувати за економічним змістом (традиційні і нетрадиційні) та за кваліфікаційними ознаками (за експертними оцінками (індикаторний, ресурсно-функціональний, на основі теорії економічних ризиків) і за формалізованими розрахунками та окремими складовими (ресурсно-функціональний, програмно-цільовий)). Запропоновано авторський підхід до оцінювання якості, який буде включати: оцінювання організації освітнього процесу, оцінювання інноваційності освітніх програм та оцінювання практичної підготовки.

Встановлено, що оцінювання впливу державного регулювання на економічну безпеку закладів фахової передвищої освіти, необхідно здійснювати шляхом аналізу відповідності діяльності таких закладів ліцензійним та акредитаційним вимогам. Здійснено порівняльний аналіз основних нормативних актів за 2006-2020 роки, які регламентували надання освітніх

послуг, що дозволило виокремити критерії, які стали основою для розробки методичних підходів до оцінювання економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти.

У розділі 2 «Сучасний стан забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти» здійснено аналіз впливу тенденцій розвитку закладів фахової передвищої освіти на їх економічну безпеку; досліджено вплив загроз на економічну безпеку закладів фахової передвищої освіти; вивчено зарубіжний і вітчизняний досвід впливу рейтингів закладів освіти на їх економічну безпеку.

На основі аналізу статистичних даних виявлено тенденції розвитку закладів фахової передвищої освіти та встановлено основні проблеми, що можуть вплинути на концепцію їх розвитку. З'ясовано, що у 1990-1996 рр. їх приріст склав 6%, а у 1997-1998 н. р. їх кількість різко зменшилася на 16,5%. Протягом 2003-2013 рр. їх кількість зменшилася на 28,6%, а 2013-2020 рр. – на 29,2%. Вивчення розподілу закладів фахової передвищої освіти за регіонами показав, що лідерами по кількості є Дніпропетровська, Львівська, Харківська області та Київ, а найменшу кількість мають Черкаська та Херсонська області.

Встановлено, що важливим показником у визначенні економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти є показник фінансових надходжень на одного здобувача освіти, який формується із загального і спеціального фондів. При цьому, доходи від надання платних освітніх послуг закладами фахової передвищої освіти займають основне місце і протягом останніх років є домінуючими, хоча цей показник постійно зменшується (рис. 1).

Задля оцінювання впливу зовнішніх та внутрішніх загроз на діяльність закладів фахової передвищої освіти було проведено опитування чотирьох категорій респондентів: здобувачі освіти, їх батьки, працівники досліджуваних закладів та роботодавці (рис. 2). Всім респондентам було запропоновано анкети з переліком питань, метою яких було виявлення рівня обізнаності щодо існуючих рейтингів закладів освіти, зацікавленості у створенні рейтингу закладів фахової передвищої освіти та визначення критеріїв, які потенційно могли б бути включені в нього. З метою виявлення пріоритетів, які можуть впливати на вибір закладу освіти споживачами освітніх послуг, всім респондентам було запропоновано перелік з 15 позицій та можливість додати свої. При формуванні переліку критеріїв бралися до уваги показники, зазначені в проекті Положення про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти Міністерства освіти і науки України, зарубіжний досвід оцінки роботи закладів освіти та особливості внутрішнього ринку праці.

Найбільш пріоритетними, для здобувачів освіти, стали показники, які стосуються програм міжнародної співпраці закладів фахової передвищої освіти (49%); для батьків - наявність програм міжнародної співпраці (70%) та практикоорієнтованість навчальних планів (65%); для працівників та роботодавців - практикоорієнтованість навчальних планів (58% та 87% відповідно).

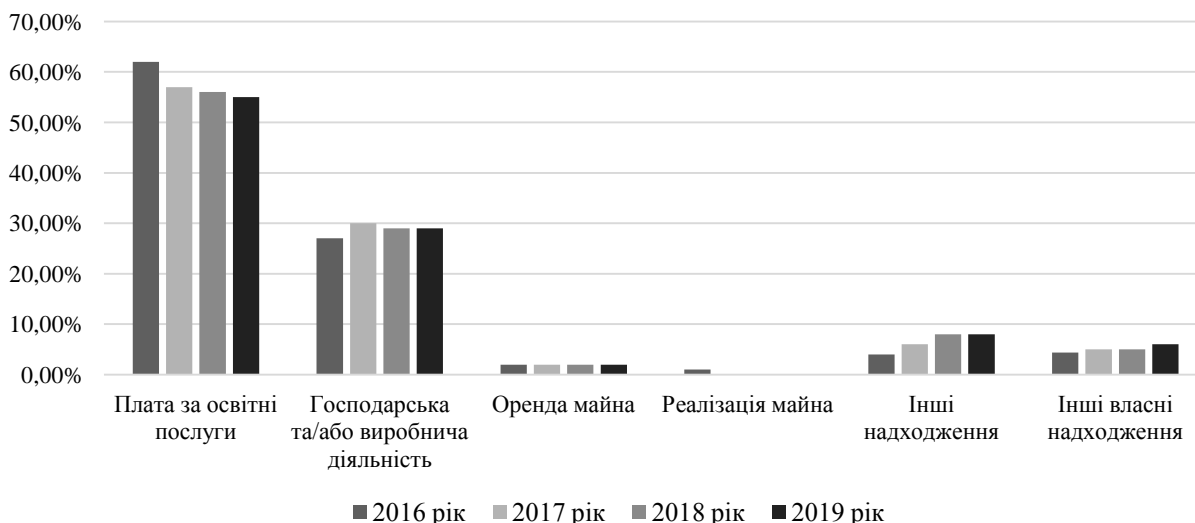

Рис. 1. Структура фінансових надходжень у закладах фахової передвищої освіти на початок року за 2017-2020 рр.

Рис. 2. Відповіді респондентів щодо пріоритетів, які можуть впливати на вибір закладу фахової передвищої освіти

Найвідомішим рейтингом, на який звертають увагу при виборі закладу освіти, здобувачі, їх батьки та працівники назвали Консолідований рейтинг закладів вищої освіти України Інформаційного освітнього ресурсу «Освіта.ua». В свою чергу, роботодавці вказали рейтинг «Топ закладів освіти за оцінками роботодавців».

Проведене опитування та аналіз його результатів дозволили з'ясувати, що: поява рейтингу закладів фахової передвищої освіти може стати ще одним кроком у напрямі України до світової інтеграції, оскільки всі провідні країни світу успішно реалізують такий механізм для формування якісної системи освіти; створення рейтингу закладів фахової передвищої освіти підтримується більшістю всіх респондентів і може стати важливим інструментом, який допоможе керівництву даною ланкою освіти уникнути можливих загроз, пов'язаних із формуванням контингенту закладу освіти, а значить вплинути на забезпечення його економічної безпеки.

Основними загрозами впровадження такого рейтингу є: не всі із запропонованих критеріїв рейтингу можуть бути прийняті освітянською спільнотою, оскільки спрацьовуватиме суб'єктивний підхід та прагнення підлаштувати їх під інтереси окремо взятого закладу освіти; неготовність окремих закладів фахової передвищої освіти брати участь в рейтингу може негативно вплинути на його економічну безпеку; результати рейтингування можуть суттєво відрізнитись від рекламної інформації про заклад освіти, що може негативно вплинути на їх державне/регіональне фінансування та економічну безпеку.

Вивчено методичні підходи до розрахунку міжнародних та національних рейтингів закладів освіти, що дозволило встановити наступне: в основу сучасних рейтингів покладено критерії оцінювання, які стосуються всіх сфер діяльності закладів освіти та її результатів; міжнародні рейтинги ARWU і Webometrics орієнтовані, в першу чергу, на дослідницько-інноваційну діяльність закладів освіти; міжнародний рейтинг THE поєднує дослідницько-інноваційну діяльність та оцінку академічного середовища; міжнародний рейтинг QS за своїми критеріями найбільш наближений до національних рейтингів, оскільки включає як оцінку академічного середовища, так і працевлаштування випускників, репутацію закладу освіти та партнерські зв'язки з роботодавцями; рейтинг Complete University Guide орієнтований на оцінку якості академічного середовища, тому участь у ньому та прагнення зайняти високі позиції допомагає закладам освіти ефективно формувати контингент і таким чином залишатися конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг.

Встановлено, що від позицій закладу освіти в рейтингу залежить не лише вибір місця навчання потенційними абітурієнтами, а й рівень працевлаштування та заробітної плати їх випускників, що безпосередньо впливає на їх економічну безпеку.

Результати проведеного дослідження підтвердили необхідність запровадження рейтингу закладів фахової передвищої освіти в Україні, який би відображав об'єктивну інформацію щодо інтересів всіх зацікавлених осіб.

У розділі 3 «Напрями забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти» запропоновано концептуальний підхід до забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти; розроблено методичний підхід до рейтингування закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки; надано пропозиції щодо

інформаційно-аналітичного забезпечення оцінювання стану економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти.

Грунтуючись на результатах проведених досліджень стану забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти запропоновано концептуальний підхід до забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти. Вважаємо, що під поняттям «забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти» доцільно розуміти систему управління діяльністю закладів фахової передвищої освіти, яка б забезпечувала повноцінне функціонування задля досягнення поставленої місії шляхом протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам.

Основними складовими концептуального підходу є: мета, завдання, об'єкти та суб'єкти, методичні підходи до оцінювання економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти та напрями її забезпечення (рис. 3).

Концептуальний підхід до забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти						
Мета: управління діяльністю закладів фахової передвищої освіти задля досягнення поставленої місії шляхом протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам						
Об'єкти:						
Заклади фахової передвищої освіти						
Суб'єкти:						
Міністерство освіти і науки України	Міністерство фінансів України	Державна служба якості освіти України	Державна служба статистики України	Єдина державна електронна база з питань освіти		
Аналітичний центр рейтингування закладів освіти	Федерація роботодавців України	Всеукраїнська асоціація закладів фахової передвищої освіти	Потенційні абітурієнти	Студенти	Випускники	
Оцінювання економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти						
Методичний підхід до рейтингування закладів фахової передвищої освіти			Інформаційно-аналітичного забезпечення оцінювання стану економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти			
Напрями забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти						
Інтелектуальний	Фінансовий	Нормативно-правовий	Інформаційний	Технологічний	Технічний	Академічний

Рис. 3. Концептуальний підхід до забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти

Запропонований концептуальний підхід до забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти може допомогти адміністраціям закладів контролювати стан економічної безпеки, усвідомлювати виклики, які так швидко з'являються у сучасному світі, передбачати загрози й формувати перспективи подальшого розвитку, залишаючись конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг.

Розроблено методичний підхід до рейтингування закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки, який передбачає розрахунок таких показників (рис. 4).

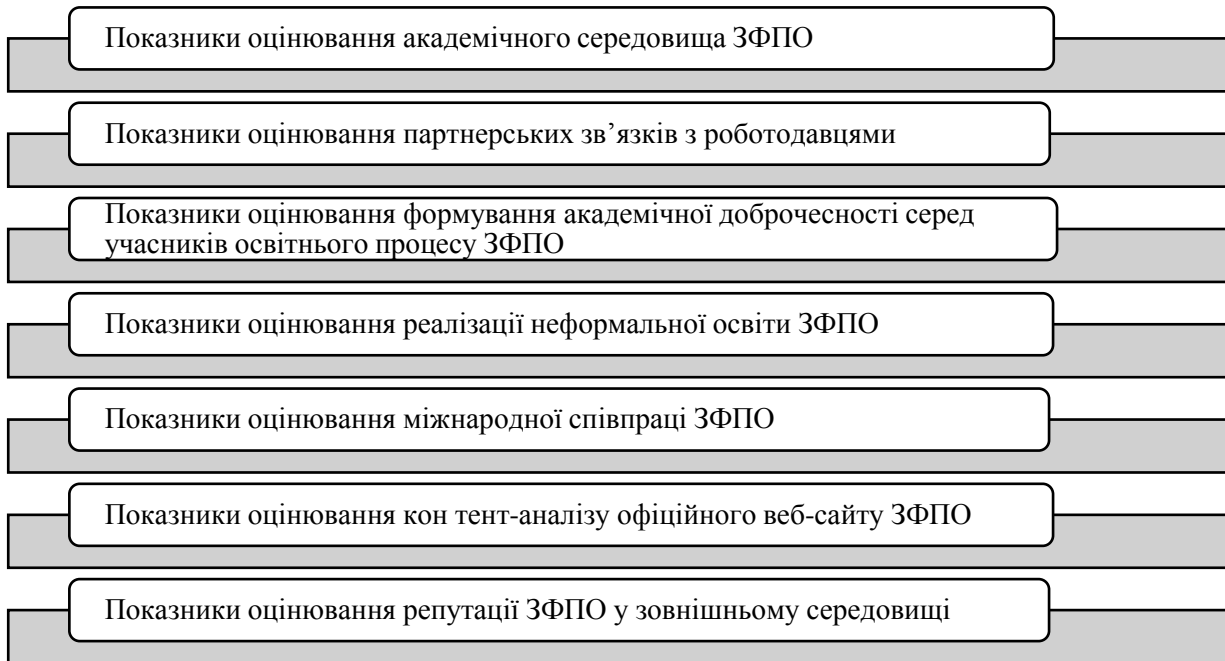

Рис. 4. Показники, за якими здійснюється розрахунок рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки

Методичний підхід передбачає розподіл джерел інформації, на основі яких здійснюється розрахунок показників, на «відкриті» (O) і «закриті» (C), у зв'язку з чим, розрахунок інтегрального показника рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки пропонуємо здійснювати за формулами:

$$K = 0.6K^o + 0.4K^c \quad (1)$$

де K - інтегральний показник рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки; K^o - інтегральний показник, отриманий за рахунок оцінювання «відкритих» джерел інформації; K^c - інтегральний показник, отриманий за рахунок оцінювання «закритих» джерел інформації.

$$K^o = \sum K_i^o P_i^o \quad (2)$$

де K^o - інтегральний показник, отриманий за рахунок оцінювання «відкритих» джерел інформації; K_i^o - показники оцінювання «відкритих» критеріїв оцінювання; P_i^o - питома вага кожного показника.

$$K^c = \sum K_i^c P_i^c \quad (3)$$

де K^c - інтегральний показник, отриманий за рахунок оцінювання «закритих» джерел інформації; K_i^c - показники оцінювання «закритих» критеріїв оцінювання; P_i^c - питома вага кожного показника.

Отриманий результат характеризуватиме відповідність закладу фахової передвищої освіти запропонованим індикаторам, рівень успішності участі у рейтингуванні, перспективність у формуванні контингенту здобувачів освіти, який забезпечить йому економічну безпеку (табл. 1).

**Шкала оцінювання результатів рейтингування закладів фахової
передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки**

Ранг	Характеристика	Бал
А	Стан відповідності закладу фахової передвищої освіти встановленим критеріям високий, що може забезпечити йому економічну безпеку і розвиток	22,25-28,0
Б	Стан відповідності закладу фахової передвищої освіти встановленим критеріям достатній, але наявні певні недоліки, які можуть понижувати рівень його економічної безпеки	16,83-22,24
В	Стан відповідності закладу фахової передвищої освіти встановленим критеріям середній, але є тенденції до його погіршення, які можуть загрожувати його економічній безпеці	11,13-16,82
Г	Стан відповідності закладу фахової передвищої освіти встановленим критеріям низький, наявні стрімкі тенденції до його погіршення, які можуть мати серйозні загрози його економічній безпеці	5,57-11,12
Д	Стан відповідності закладу фахової передвищої освіти встановленим критеріям на рівні виживання	до 5,56

З метою апробації запропонованого методичного підходу проведено розрахунки інтегрального показника рейтингу на основі даних діяльності Фахового коледжу Університету економіки та права «КРОК».

$$K^o = \sum K_i^o P_i^o = 8*0,25+10*0,05+10*0,2+45*0,3+16*0,2=21,2$$

$$K^c = \sum K_i^c P_i^c = 25*0,25+28*0,15+8*0,05+9*0,2+9*0,35=15,8$$

$$K = 0,6K^o + 0,4K^c = 0,6*21,2+0,4*15,8=19,4$$

Таким чином, стан відповідності Фахового коледжу Університету економіки та права «КРОК» запропонованим індикаторам є достатнім. Підтвердженням цього є стабільність кількісного показника контингенту закладу освіти на всіх етапах його розвитку, але для підвищення рівня конкурентоспроможності слід звернути увагу на наявні певні недоліки, які можуть понижувати рівень його економічної безпеки.

Грунтуючись на запропонованому методичному підході до рейтингування закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки було надано пропозиції щодо інформаційно-аналітичного забезпечення розрахунку рейтингу. Обґрунтовано використання кожного показника представленого у методичному підході, із зазначенням джерел інформації, на основі яких було здійснено розрахунок. Запропоновано всі джерела інформації, які будуть використані для розрахунку рейтингу, розподілити на відкриті (будуть використані аналітичним центром, створення якого запропоновано при МОНУ, при розрахунку рейтингу самостійно) та закриті (будуть надаватися адміністрацією закладів фахової передвищої освіти). Такий розподіл дасть змогу зменшити суб'єктивізм при розрахунку рейтингу, тим самим, нейтралізувавши загрозу появи помилок від віднесення закладу фахової передвищої освіти до неправильної групи.

Запропонований методичний підхід, з одного боку, дозволяє адміністрації закладу своєчасно виявляти виклики і передбачати загрози, які можуть впливати на їх конкурентоспроможність та економічну безпеку, а, з іншого – інформувати всіх зацікавлених осіб про стан економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти для прийняття відповідних рішень.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено наукове завдання, яке полягало у поглибленні теоретичних і методичних засад економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти та наданні практичних рекомендацій щодо розробки рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки. За результатами дослідження у роботі сформульовано висновки та пропозиції, що мають теоретичне і практичне значення.

1. Вивчення наукових праць та нормативно-правових актів стало основою для проведення історичного аналізу системи професійної освіти України з початку ХХ століття по сьогоднішній день, що дозволило з'ясувати місце фахової передвищої освіти у системі освіти України. Узагальнено основні елементи функціонування системи фахової передвищої освіти в Україні, до яких віднесено суб'єкти (види, статуси та структура), джерела фінансування їх діяльності, зовнішньоекономічна діяльність та нагляд (контроль) у сфері фахової передвищої освіти. Встановлено особливості функціонування коледжів в деяких країнах Європейського Союзу (Болгарія, Ірландія, Іспанія, Литва, Німеччина, Франція), Великобританії та США, що дозволило встановити необхідність запровадження незалежного оцінювання діяльності закладів фахової передвищої освіти.

2. На основі вивчення науково-практичних джерел узагальнено основні етапи розвитку економічної безпеки як науки, що дозволило систематизувати основні підходи до визначення поняття «економічна безпека»: гармонізація інтересів, стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, ефективне використання ресурсів, наявність конкурентних переваг, захист комерційної таємниці. Запропоновано авторське тлумачення поняття «економічна безпека», під яким доцільно розуміти комплекс заходів щодо протидії впливу зовнішніх та внутрішніх загроз задля інноваційного розвитку. Грунтуючись на результатах вивчення особливості забезпечення економічної безпеки закладів освіти, виокремлено основні підходи до трактування поняття «економічна безпека закладів освіти», а також запропоновано авторське поняття «економічна безпека закладів освіти». Встановлено відсутність наукових досліджень щодо економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти, що викликало необхідність запропонувати власне поняття, під яким доцільно розуміти стан економічної захищеності закладу фахової передвищої освіти від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз в процесі надання освітніх послуг. Узагальнено основні функціональні складові забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти, до яких віднесено: інтелектуальну, фінансову, нормативно-правову, інформаційну, технологічну, технічну та академічну.

3. Вивчено наукові праці з питань оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності, в тому числі й закладів освіти, що надало можливість узагальнити три напрями такого оцінювання: оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання, оцінювання якості освітніх послуг, оцінювання впливу державного регулювання на економічну безпеку закладів освіти. На основі вивчення методичних підходів до оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності запропоновано їх систематизувати за економічним змістом та за кваліфікаційними ознаками. Запропоновано авторський підхід до оцінювання якості, який включає: оцінювання організації освітнього процесу, оцінювання інноваційності освітніх програм та оцінювання практичної підготовки. Встановлено, що оцінювання впливу державного регулювання на економічну безпеку закладів фахової передвищої освіти, необхідно здійснювати шляхом аналізу відповідності діяльності таких закладів ліцензійним та акредитаційним вимогам. Здійснено порівняльний аналіз основних нормативних актів за 2006-2020 роки, які регламентували надання освітніх послуг, що дозволило виокремити критерії, які стали основою для розробки методичних підходів до оцінювання економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти.

4. На основі аналізу статистичних даних виявлено тенденції розвитку закладів фахової передвищої освіти та встановлено основні проблеми, що можуть вплинути на концепцію їх розвитку. З'ясовано, що у 1990-1996 рр. їх приріст склав 6%, а у 1997-1998 н. р. їх кількість різко зменшилася на 16,5%. Протягом 2003-2013 рр. їх кількість зменшилася на 28,6%, а 2013-2020 рр. – на 29,2%. Вивчення розподілу закладів фахової передвищої освіти за регіонами показав, що лідерами по кількості є Дніпропетровська, Львівська, Харківська області та Київ, а найменшу кількість мають Черкаська та Херсонська області. Встановлено, що важливим показником у визначенні економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти є показник фінансових надходжень на одного здобувача освіти, який формується із загального і спеціального фондів. При цьому, доходи від надання платних освітніх послуг закладами фахової передвищої освіти займають основне місце і протягом останніх років є домінуючими, хоча цей показник постійно зменшується.

5. З метою встановлення впливу зовнішніх та внутрішніх загроз на діяльність закладів фахової передвищої освіти, було проведено опитування чотирьох категорій респондентів: здобувачі освіти, їх батьки, працівники та роботодавці. За допомогою анкетування було виявлено рівень обізнаності щодо існуючих рейтингів закладів освіти, зацікавленості у створенні рейтингу закладів фахової передвищої освіти та визначено критерії, які потенційно могли б бути включені в нього. Найбільш пріоритетними, для здобувачів освіти, стали показники, які стосуються програм міжнародної співпраці закладів фахової передвищої освіти (49%); для батьків - наявність програм міжнародної співпраці (70%) та практикоорієнтованість навчальних планів (65%); для працівників та роботодавців - практикоорієнтованість навчальних планів (58% та 87% відповідно). Найвідомішим рейтингом, на який звертають увагу при

виборі закладу освіти, здобувачі, їх батьки та працівники назвали Консолідований рейтинг закладів вищої освіти України Інформаційного освітнього ресурсу «Освіта.ua». В свою чергу, роботодавці вказали рейтинг «Топ закладів освіти за оцінками роботодавців».

Встановлено, що основними загрозами впровадження такого рейтингу є: не всі із запропонованих критеріїв рейтингу можуть бути прийняті освітянською спільнотою, оскільки спрацьовуватиме суб'єтивний підхід та прагнення підлаштувати їх під інтереси окремо взятого закладу освіти; неготовність окремих закладів фахової передвищої освіти брати участь в рейтингу може негативно вплинути на його економічну безпеку; результати рейтингування можуть суттєво відрізнятись від рекламної інформації про заклад освіти, що може негативно вплинути на їх державне/регіональне фінансування та економічну безпеку.

6. Вивчено методичні підходи до розрахунку міжнародних та національних рейтингів закладів освіти, що дозволило встановити, що в основу сучасних рейтингів покладено критерії оцінювання, які стосуються всіх сфер діяльності закладів освіти та її результатів; міжнародні рейтинги ARWU і Webometrics орієнтовані, в першу чергу, на дослідницько-інноваційну діяльність закладів освіти; міжнародний рейтинг THE поєднує дослідницько-інноваційну діяльність та оцінку академічного середовища; міжнародний рейтинг QS за своїми критеріями найбільш наближений до національних рейтингів, оскільки включає як оцінку академічного середовища, так і працевлаштування випускників, репутацію закладу освіти та партнерські зв'язки з роботодавцями; рейтинг Complete University Guide орієнтований на оцінку якості академічного середовища, тому участь у ньому та прагнення зайняти високі позиції допомагає закладам освіти ефективно формувати контингент і таким чином залишатися конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг. Статистично підтверджено, що від позицій закладу освіти в рейтингу залежить не лише вибір місця навчання потенційними абітурієнтами, а й рівень працевлаштування та заробітної плати їх випускників, що безпосередньо впливає на їх економічну безпеку.

7. Взнявши за основу результати проведених досліджень стану забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти, було запропоновано концептуальний підхід до забезпечення їх економічної, який передбачає створення системи управління діяльністю закладів фахової передвищої освіти, яка б забезпечувала повноцінне функціонування задля досягнення поставленої місії шляхом протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам. Основними складовими концептуального підходу є: мета, завдання, об'єкти та суб'єкти, методичні підходи до оцінювання економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти та напрями її забезпечення економічної безпеки. Запропонований концептуальний підхід до забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти може допомогти адміністраціям закладів контролювати стан економічної безпеки, усвідомлювати виклики, які так швидко з'являються у сучасному світі, передбачати загрози й формувати

перспективи подальшого розвитку, залишаючись конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг.

8. Розроблено методичний підхід до рейтингування закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки, який передбачає розрахунок таких показників: показники оцінювання академічного середовища ЗФПО; показники оцінювання партнерських зв'язків з роботодавцями; показники оцінювання формування академічної доброчесності серед учасників освітнього процесу ЗФПО; показники оцінювання реалізації неформальної освіти ЗФПО; показники оцінювання міжнародної співпраці ЗФПО; показники оцінювання контент-аналізу офіційного веб-сайту ЗФПО; показники оцінювання репутації ЗФПО у зовнішньому середовищі. Методичний підхід передбачає розподіл джерел інформації, на основі яких здійснюється розрахунок показників на «відкриті» (О) і «закриті» (С). Отриманий результат характеризуватиме відповідність закладу фахової передвищої освіти запропонованим індикаторам, рівень успішності участі у рейтингуванні, перспективність у формуванні контингенту здобувачів освіти, який забезпечить йому економічну безпеку. Запропонований методичний підхід, з одного боку, дозволяє адміністрації закладу своєчасно виявляти виклики і передбачати загрози, які можуть впливати на їх конкурентоспроможність та економічну безпеку, а, з іншого – інформувати всіх зацікавлених осіб про стан економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти для прийняття відповідних рішень.

З метою апробації запропонованого методичного підходу проведено розрахунки інтегрального показника рейтингу на основі даних діяльності Фахового коледжу Університету економіки та права «КРОК», який показав достатній рівень. Підтвердженням цього є стабільність кількісного показника контингенту закладу освіти на всіх етапах його розвитку, але для підвищення рівня конкурентоспроможності слід звернути увагу на наявні певні недоліки, які можуть понижувати рівень його економічної безпеки.

9. Беручи до уваги запропонований методичний підхід до рейтингування закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки, було надано пропозиції щодо інформаційно-аналітичного забезпечення розрахунку рейтингу. Обґрунтовано використання кожного показника, представленого у методичному підході, із зазначенням джерел інформації, на основі яких було здійснено розрахунок. Запропоновано всі джерела інформації, які будуть використані для розрахунку рейтингу, розподілити на відкриті (будуть використані аналітичним центром, створення якого запропоновано при МОНУ при розрахунку рейтингу самостійно) та закриті (будуть надаватися адміністрацією закладів фахової передвищої освіти). Такий розподіл дасть змогу зменшити суб'єктивізм при розрахунку рейтингу, тим самим нейтралізувавши загрозу появи помилок від віднесення закладу фахової передвищої освіти до неправильної групи.

Наведені в роботі напрацювання є науково-методичним інструментарієм, що може бути застосований під час розробки нормативно-правових та

внутрішніх документів з питань забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Сумбаєва Л. П. Коледжі в системі національної освіти – шлях становлення та реформ. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. №1 (53). С. 132-138. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-132-138> (0,56 др. арк.).
2. Сумбаєва Л. П. Сучасний стан розвитку коледжів в Україні та їх фінансування. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. №2(54). С. 153-158. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-153-158> (0,56 др. арк.).
3. Sumbaieva L. School rankings: the us experience and opportunities for Ukraine. *Economics, finance and management review*. 2020. №1. Pp. 86-92. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5208-2020-1-86-92> (0,54 др. арк.).
4. Сумбаєва Л. П. Аналіз тенденцій розвитку закладів фахової передвищої освіти та їх економічної безпеки. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. №1(61). С. 201-208. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-201-208> (0,6 др. арк.).

праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Сумбаєва Л. П. Управлінсько-правовий аспект закону «Про фахову передвищу освіту». *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку* : матеріали міжнародної конференції, 21-22 листопада 2019 р. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2019. С. 631-633 (0,21 др. арк.).
6. Сумбаєва Л. П. Акредитація освітніх програм як один із механізмів управління освітнім процесом в закладах фахової передвищої освіти. *Сучасний менеджмент організації: витоки, реалії та перспективи розвитку*: матеріали наукової конференції, 23-24 квітня 2021 р. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2021. URL : <https://conf.krok.edu.ua/ММО/ММО/paper/view/605> (0,18 др. арк.).
7. Sumbaieva L. Impact of ratings on college competitiveness. *International conference on academic integrity in public administration and educational institutions-2021*. May 28, 2021. Estonia: Scientific Center of Innovative Researches. 2021. URL : <https://conf.scnchub.com/index.php/APAEI/APAEI-2021/paper/view/265> (0,2 др. арк.).

АНОТАЦІЯ

Сумбаєва Л.П. Забезпечення економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарювання. – Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», Київ, 2021.

Дисертація присвячена удосконаленню теоретичних і методичних засад економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти та наданню

практичних рекомендацій щодо розробки рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки.

Уперше запропоновано методичний підхід до розрахунку рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки, який дає можливість на основі інтегрального показника, ґрунтуючись на інформації, отриманій з відкритих джерел та представленої адміністрацією таких закладів, оцінити відповідність діяльності встановленим законодавством нормативам, потребам ринку праці та очікуванням споживачів освітніх послуг.

Удосконалено класифікацію функціональних складових системи економічної безпеки закладів фахової передвищої освіти, яка, крім загальновідомих (інтелектуальна, фінансова, нормативно-правова, інформаційна, технологічна, технічна), включає також академічну безпеку, під якою запропоновано розуміти відповідність діяльності закладу фахової передвищої освіти акредитаційним вимогам, в тому числі академічній свободі та добросовісності.

Доопрацьовано комплексний підхід до оцінювання впливу зовнішніх та внутрішніх загроз на діяльність закладів фахової передвищої освіти шляхом проведення опитування чотирьох категорій респондентів: здобувачі освіти, їх батьки, працівники закладів та роботодавці, результати якого, на відміну від аналогічних, дозволили виявити рівень обізнаності щодо існуючих рейтингів закладів освіти, зацікавленості у створенні рейтингу досліджуваних закладів та визначити критерії, на основі яких може здійснюватись ідентифікація загроз їх діяльності.

Удосконалено науково-методичний підхід до оцінювання економічної безпеки закладів освіти, який, на відміну від існуючих, включає три напрями: оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання, оцінювання якості освітніх послуг, оцінювання впливу державного регулювання на економічну безпеку закладів освіти, що сприятиме ідентифікації загроз їх діяльності та розробці заходів щодо їх нейтралізації.

Систематизовано джерела інформації для інформаційно-аналітичного забезпечення розрахунку рейтингу закладів фахової передвищої освіти задля оцінювання їх економічної безпеки, шляхом їх поділу на відкриті (інформація знаходиться у відкритому доступі) та закриті (інформація надається адміністрацією), що дозволить зменшити загрозу віднесення закладу фахової передвищої освіти до невідповідної групи.

Ключові слова: економічна безпека, економічна безпека закладу фахової передвищої освіти, академічна безпека, забезпечення економічної безпеки закладу фахової передвищої освіти, рейтинг, інформаційно-аналітичне забезпечення.

SUMMARY

Sumbaieva L. Ensuring economic security of institutions of professional higher education. - Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of economic sciences on a specialty 21.04.02 - economic safety of subjects of managing. - Higher educational institution "University of Economics and Law" KROK ", Kyiv, 2021.

The dissertation is devoted to improvement of theoretical and methodical bases of economic safety of establishments of professional higher education and rendering of practical recommendations on development of a rating of establishments of professional higher education for an estimation of their economic safety.

For the first time, a methodological approach to calculating the rating of vocational higher education institutions to assess their economic security, which allows on the basis of an integrated indicator, based on information obtained from open sources and provided by the administration of such institutions, to assess compliance with labor standards, labor market needs and expectations of consumers of educational services.

Improved classification of functional components of the economic security system of vocational higher education institutions, which, in addition to well-known (intellectual, financial, regulatory, informational, technological, technical) also includes academic security, which is proposed to understand the compliance of vocational higher education institutions including academic freedom and integrity.

A comprehensive approach to assessing the impact of external and internal threats on the activities of vocational higher education institutions has been refined by conducting a survey of four categories of respondents: students, their parents, employees and employers, the results of which, unlike similar ones, revealed awareness of existing ratings, interest in creating a rating of the studied institutions and to determine the criteria on the basis of which the identification of threats to their activities can be carried out.

Improved scientific and methodological approach to assessing the economic security of educational institutions, which, in contrast to existing ones, includes three areas: assessing the economic security of economic entities, assessing the quality of educational services, assessing the impact of government regulation on economic security of educational institutions. their activities and the development of measures to neutralize them.

Sources of information for information and analytical support of the calculation of the rating of vocational higher education institutions to assess their economic security, by dividing them into open (information is publicly available) and closed (information provided by the administration), which will reduce the risk of classifying vocational higher education institutions inappropriate group.

Keywords: economic security, economic security of the institution of professional higher education, academic security, ensuring the economic security of the institution of professional higher education, rating, information and analytical support.

Підписано до друку 15.08.2021 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,3. Наклад 100 прим. Зам. №378.
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 613 від 25.09.2001 р.
Надруковано департаментом поліграфії

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
місто Київ, вулиця Табірна, 30-32
тел.: (044) 455-69-80